

Przedmiotowy system oceniania

Historia i teraźniejszość. Liceum ogólnokształcące i technikum. Zakres podstawowy

Część 2

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny¹

Temat	Wymagania konieczne – ocena dopuszczająca . Uczeń:	Wymagania podstawowe – ocena dostateczna . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dopuszczającą, oraz:	Wymagania rozszerzające – ocena dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dostateczną, oraz:	Wymagania dopełniające – ocena bardzo dobra . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę dobrą, oraz:	Wymagania wyczerpujące – ocena celująca . Uczeń wie i potrafi to, co na ocenę bardzo dobrą, oraz:
I. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1970–1980					
1. Sytuacja na świecie w latach 70. XX w.	- zna genezę i skutki osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na świecie na rzecz obozu komunistycznego; - wskazuje przyczyny interwencji amerykańskiej w Wietnamie; - wskazuje strony konfliktu w wojnie Jom Kipur; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Vietcong</i>	- omawia przebieg konfliktu w Wietnamie; - omawia przebieg rewolucji islamskiej w Iranie; - omawia przyczyny kryzysu naftowego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>doktryna powstrzymywania</i>, <i>efekt domina</i> w Azji Południowo-Wschodniej, <i>afery Watergate</i>, <i>Czerwoni</i>	- przedstawia reakcje społeczeństwa amerykańskiego na interwencję wojskową w Wietnamie; - omawia skutki rewolucji islamskiej w Iranie; - wyjaśnia, dlaczego wojnę w Wietnamie i wojnę Jom Kipur można nazwać wojnami zastępczymi	- ocenia rolę mediów podczas wojny w Wietnamie; - ocenia skutki wojny w Wietnamie dla USA; - charakteryzuje przyczyny i skutki osłabienia pozycji Stanów Zjednoczonych na świecie na rzecz obozu komunistycznego w latach 70. XX w.; - wie, kim były wymienione postacie, oraz omawia ich	- ocenia wpływ: wystąpień społecznych w USA na decyzję o dymisji prezydenta Nixona po ujawnieniu afery Watergate, wystąpień społecznych w Iranie na ucieczkę szacha Mohammada Rezy Pahlawiego; - wyszukuje informacje na temat dyktatury Czerwonych Khmerów;

¹ Przykładowe wymagania związane z oceną pracy ucznia ze źródłami historycznymi znajdują się na końcu PSO do części 1.

		<i>Khmerzy, ajatollah, rewolucja islamska, kryzys naftowy, embargo, wojna zastępcza;</i> • wie, kim była wymieniona postać: Ho Chi Minh		historyczną rolę: Pol Pot, Ruhollah Chomejni; • charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX w. (w tym ludobójczą politykę Czerwonych Khmerów w Kambodży)	• zna i wyjaśnia pojęcie <i>impeachment</i>
2. Wzrost wpływów ZSRS w Azji, Afryce i Ameryce łacińskiej	• zna i wyjaśnia terminy: <i>KGB, Specnaz</i>; • wymienia państwa w Azji, Afryce i Ameryce łacińskiej, w których ZSRS angażował się politycznie i / lub militarnie	• zna i wyjaśnia pojęcie <i>doradcy wojskowi</i> (sowieccy, kubańscy); • przedstawia przyczyny sowieckiego zaangażowania w Ameryce łacińskiej, Azji i Afryce; • zna sowiecką strategię realizowaną w polityce zagranicznej przez ekipę Leonida Breżniewa w latach 70. XX w.	• omawia metody działania ZSRS w Azji, Afryce i Ameryce łacińskiej; • korzystając z mapy w podręczniku, omawia sposoby realizacji sowieckiej polityki ekspansji w latach 70 XX w. w Ameryce łacińskiej, Azji i Afryce; • omawia sowiecką strategię realizowaną w polityce zagranicznej przez ekipę Leonida Breżniewa w latach 70. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wojna somalijsko-etiopska, Sandinowski Front Wyzwolenia Narodowego, wojna domowa w Angoli, mudżahedini, Ludowy Ruch Wyzwolenia Angoli, Pathet Lao</i>	• charakteryzuje rolę KGB w polityce zewnętrznej ZSRS za czasów Breżniewa; • wyjaśnia rolę wojsk kubańskich i wietnamskich w sowieckiej polityce; • charakteryzuje konsekwencje wzrostu wpływów komunistycznych na świecie w latach 70. XX w. (uwzględnia kwestię kubańskich „doradców” w Afryce)	• zbiera i prezentuje informacje na temat roli Ernesto „Che” Guevary w popkulturze; • samodzielnie zbiera informację na temat tzw. doktryny Breżniewa – wyjaśnia jej założenia i określa, które z działań sowieckich w latach 60. i 70. XX w. można uznać za realizację tej koncepcji (w odpowiedzi odwołuje się też do informacji dotyczących stłumienia Praskiej Wiosny), uzasadnia swoją odpowiedź
3. Polityka	• zna wydarzenia (i ich daty)	• wymienia przyczyny, dla	• wyjaśnia, na czym	• charakteryzuje	• z perspektywy USA i ZSRS

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

odprężenia	roczne) stanowiące kolejne etapy w procesie odprężenia w stosunkach USA–ZSRS: zawarcie zbiorowego układu o zakazie prób z bronią jądrową (1963 r.), podpisanie układu o nierozprzestrzenianiu broni atomowej (1968 r.), podpisanie sowiecko-amerykańskiego układu SALT 1 o ograniczeniu zbrojeń strategicznych (1972 r.); podpisanie Aktu końcowego Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (1975 r.); zawarcie amerykańsko-sowieckiego układu SALT 2 (1979 r.); • rozwija skróty: KBWE, OBWE	których USA i ZSRS zdecydowały się rozpocząć politykę odprężenia; • omawia najważniejsze etapy zawierania porozumień rozbrojeniowych USA–ZSRS; • wymienia przyczyny, dla których USA odeszły od polityki odprężenia; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>dبلوماسية pingpongowa</i>; • wie, czym zajmowały / zajmują się organizacje: KBWE, OBWE	polegała polityka odprężenia (<i>détente</i>) w relacjach międzynarodowych w latach 70. XX w.; • wyjaśnia, jakie znaczenie dla pokoju i odprężenia na świecie miały postanowienia KBWE (Helsinki, 1975 r.); • omawia okoliczności zawarcia porozumienia z Camp David w 1978 r.; • wie, kim były wymienione postacie, oraz omawia ich historyczną rolę: Richard Nixon, Henry Kissinger, Jimmy Carter, Ronald Reagan	przełomowe znaczenie unormowania relacji USA–ChRL na początku lat 70. XX w.; • charakteryzuje treść tzw. pięciu koszyków konferencji helsińskiej; • ocenia znaczenie porozumienia z Camp David z 1978 r.	ocenia, czy polityka odprężenia na świecie w latach 70. XX w. była sukcesem czy klęską
5. Państwa niemieckie – współistnienie i stosunek do nazistowskiego dziedzictwa	• zna i rozumie założenia doktryny Hallsteina i Ostpolitik kanclerza Willy'ego Brandta; • na podstawie tabeli w podręczniku wymienia najważniejsze wydarzenia związane z kwestią niemieckich reparacji / odszkodowań wojennych	• omawia sytuację społeczno-polityczną w Niemczech Zachodnich po ustąpieniu kanclerza Konrada Adenauera; • wymienia przyczyny niezadowolenia społecznego w RFN w latach 60. XX w.; • omawia warunki życia	• charakteryzuje genezę wystąpień młodzieży w RFN; • wyjaśnia, na czym polegało przełomowe znaczenie Ostpolitik kanclerza Willy'ego Brandta; • porównuje standard życia społeczeństwa polskiego	• analizuje, z czego mogły wynikać różnice w standardzie życia społeczeństwa NRD i PRL, mimo że oba kraje znajdowały się w sferze wpływów ZSRS; • charakteryzuje sposób rozliczenia się Niemiec z dziedzictwem rządów	• wyjaśnia, jak polskie władze i społeczeństwo w kolejnych latach po 1945 r. odnosiły się do kwestii rozliczenia Niemiec ze zbrodni z okresu II wojny światowej (w swojej odpowiedzi wskazuje różne przykłady reakcji społecznych i działań

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	na rzecz Polski	społeczeństwa NRD; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>restytucja, rewindykacja, Stasi</i>	i wschodnioniemieckiego; • wyjaśnia, dlaczego Polska nie odzyskała wielu dzieł sztuki zrabowanych przez Niemców w czasie II wojny światowej	nazistowskich (podaje przykłady pozytywne i negatywne: działalność Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych w Ludwigsburgu, kariera Heinza Reinefartha, sprawa reparacji i restytucji zagrabionych w Polsce dzieł sztuki); • ocenia niepociągnięcie do odpowiedzialności karnej wielu niemieckich zbrodniarzy wojennych; • przygotowuje prezentację na temat zbrodniczej działalności Heinza Reinefartha lub Iwana Demianiuka	władz); • analizuje, w jakim stopniu działalność Centrali Badania Zbrodni Narodowosocjalistycznych realizowała zasadę denazyfikacji (w uzasadnieniu odpowiedzi podaje przykłady działań prowadzonych przez tę instytucję)
5. Polityka wschodnia Stolicy Apostolskiej	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>dyplomacja papieska, Stolica Apostolska, Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej, pontyfikat</i> ; • wie, kim były wymienione postacie, oraz podaje pełnione przez nie funkcje: Jan XXIII, Paweł VI, Jan Paweł I, Jan Paweł II	• wskazuje główne kierunki działania dyplomacji papieskiej po II wojnie światowej; • omawia stosunek papieża do ZSRS i państw bloku wschodniego po II wojnie światowej; • wymienia obawy władz PRL związane z wyborem Polaka na papieża	• dostrzega zmiany w dyplomacji papieskiej i łączy je z rozpoczęciem pontyfikatu Jana Pawła II; • omawia dokonania papieża Pawła VI i Jana Pawła II na rzecz pokoju na świecie; • wyjaśnia znaczenie wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża dla Polski; • porównuje założenia polityki wschodniej	• przedstawia rolę prymasa Stefana Wyszyńskiego w dziejach Kościoła katolickiego w Europie Środkowej i Wschodniej; • omawia rolę papieża na konferencji helsińskiej; • omawia zapis dotyczący wolności wyznania zawarty w Akcie końcowym KBWE; • wyjaśnia znaczenie wyboru kardynała Karola Wojtyły na papieża dla świata;	• ocenia wkład dyplomacji papieskiej w działania zmierzające do zapewnienia pokoju na świecie; • ocenia moralną wymowę spotkania Jana Pawła II z Mehmetem Alim Ağcą oraz przebaczenia zamachowcowi przez papieża; • ocenia znaczenie podróży (pielgrzymek) papieża Jana Pawła II dla społeczeństw

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

			Pawła VI i Jana Pawła II (omawia podobieństwa i różnice)	- ocenia działania papieża Jana Pawła II podejmowane w celu przeciwstawienia się komunizmowi na świecie; - ocenia wkład papieża Jana Pawła II w walkę o ochronę praw człowieka i zmianę ustroju w Polsce	różnych krajów, do których przybywał (odwołuje się do przykładów)
6. Chiny i „państwowy kapitalizm”	- na mapie wskazuje państwa, z którymi Chiny są w sporach terytorialnych; - zna datę roczną masakry na placu Tian’anmen	- omawia okoliczności dojścia do władzy Denga Xiaopinga; - wymienia problemy, z którymi borykała się gospodarka chińska przed reformami Denga Xiaopinga; - podaje przyczyny protestów studenckich w Chinach w drugiej połowie lat 80. XX w.; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>socjalizm o chińskiej specyfice, kapitalizm państwowy, dekoloktywizacja</i>	- omawia reformy Denga Xiaopinga; - omawia genezę problemów, z którymi borykała się gospodarka chińska przed reformami Denga Xiaopinga; - wyjaśnia sens hasła „jeden kraj, dwa systemy”	- charakteryzuje zmiany zachodzące w Chinach po śmierci Mao Zedonga (rządy Denga Xiaopinga i początek państwowego kapitalizmu); - ocenia doktrynę „jeden kraj, dwa systemy”; - charakteryzuje wystąpienia studenckie w Chinach w drugiej połowie lat 80. XX w.; - ocenia, stosunek świata wobec masakry na placu Tian’anmen	- ocenia skuteczność chińskiego modelu gospodarczego wprowadzonego przez Denga Xiaopinga; - na podstawie samodzielnie zebranych informacji wyjaśnia, na czym polegała specyfika chińskiego socjalizmu; - przygotowuje prezentację na temat łamania praw człowieka we współczesnym Hongkongu
7. Neoliberalizm i nowa prawica	- określa najważniejsze cechy gospodarek zachodnich po 1945 r.; - wskazuje główne przyczyny ukształtowania się doktryny gospodarczej neoliberalizmu; - wymienia podstawowe	- wymienia zmiany, które zaszły w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; - podaje przyczyny zmiany założeń polityki USA za prezydentury Ronalda Reagana;	- omawia zmiany, które zaszły w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; - omawia przyczyny ukształtowania się nurtu nowej prawicy w USA; - omawia założenia polityki	- charakteryzuje przyczyny zmian w gospodarkach państw zachodnich w latach 70. XX w.; - na przykładzie państw zachodnich charakteryzuje różnice programowe między różnymi nurtami	rozważa, która z doktryn ekonomicznych – keynesizm czy neoliberalizm – bardziej sprzyja rozwojowi gospodarczemu (uzasadnia swoją opinię)

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	założenia reaganomiki; - wymienia podstawowe założenia thatcheryzmu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>państwo opiekuńcze, thatcheryzm, reaganomika, neoliberalizm</i>	- omawia problemy gospodarki brytyjskiej w latach 70. XX w.; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>nowa prawica, keynesizm (interwencjonizm państwowy), związek zawodowy, stagflacja</i>	Ronalda Reagana; omawia założenia polityki Margaret Thatcher	politycznymi – socjaldemokratycznym, chadeckim, konserwatywnym i liberalnym (w dziedzinie polityki społecznej i gospodarczej oraz systemu wartości); - charakteryzuje główne założenia gospodarki neoliberalnej w latach 80. XX w.; - wyjaśnia znaczenie zwycięstwa wyborczego Margaret Thatcher w Wielkiej Brytanii (1979 r.) i Ronalda Reagana w Stanach Zjednoczonych (1980 r.) dla polityki wewnętrznej i międzynarodowej tych państw	
8. Polska Rzeczpospolita Ludowa w czasach Edwarda Gierka (1971–1976)	- wie, w którym okresie Edward Gierek pełnił funkcję I sekretarza KC PZPR; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>plan 5-letni (1971–1976), plenum, Komitet Centralny, Biuro Polityczne, „propaganda sukcesu”, sklepy komercyjne, maluch</i>	- na podstawie podręcznika przedstawia karierę polityczną Edwarda Gierka; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>nowelizacja konstytucji, dobrobyt na kredyt, „druga Polska”, Pewex</i>; - omawia najważniejsze wydarzenia i zmiany, które zaszły w Polsce w czasach	- omawia okoliczności objęcia władzy przez Edwarda Gierka; - omawia zmiany wprowadzone w Konstytucji PRL w 1976 r.; - wskazuje rzeczywiste cele reformy administracyjnej z 1975 r.;	- wyjaśnia genezę przejęcia władzy w PRL przez Edwarda Gierka; - ocenia otwarcie PRL na Zachód dokonane w czasach rządów Edwarda Gierka; - ocenia trzy kluczowe reformy Edwarda Gierka; - ocenia skutki nowelizacji	- ocenia postawę posła Stanisława Stommy w 1976 r. (rozważa, czy jego postępowanie jest przykładem obywatelskiego nieposłuszeństwa); - przygotowuje i moderuje klasową debatę na temat: Edward Gierek – funkcjonariusz systemu

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	(samochód), czyn partyjny; - na podstawie mapy z podręcznika wymienia najważniejsze inwestycje gospodarcze w Polsce epoki Edwarda Gierka; - wie, na czym polegała reorganizacja administracji przeprowadzona w Polsce w 1975 r.; - na podstawie mapy z podręcznika wymienia nazwy województw istniejących od 1975 r.; - wie, że w 1976 r. dokonano zmian w <i>Konstytucji PRL</i>	rządów Gierka w dziedzinach: gospodarki, kultury, sportu - wskazuje elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne; - wymienia zmiany wprowadzone w <i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r. i wskazuje skutki ich wprowadzenia (protesty społeczne); - wie, kim był Leonid Breżniew	- omawia koncepcję budowy „drugiej Polski” i sposoby wdrażania tego projektu w życie; - wyjaśnia cele i skutki „propagandy sukcesu” w epoce Gierka; - omawia elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne; - przedstawia zmiany wprowadzone w <i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r. i wyjaśnia przyczyny protestów społecznych związanych z wprowadzeniem tych zmian; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz omawia ich polityczną rolę: Piotr Jaroszewicz, Richard Nixon, Jimmy Carter; - zna i wyjaśnia pojęcie „półkownik”	<i>Konstytucji PRL</i> w 1976 r. dla PZPR i polskiego społeczeństwa; ocenia elementy polityki ekipy Gierka, które miały zapewnić rządzącym poparcie społeczne	komunistycznego czy nowator, który otworzył Polskę na Zachód?
9. Kryzys gospodarczy i społeczny w Polsce w drugiej połowie	- wymienia wydarzenia, które doprowadziły do protestów robotniczych w 1976 r.; - podaje przyczyny	- omawia sytuację gospodarczą Polski w drugiej połowie lat 70. XX w.; - omawia przyczyny	przypomina znaczenie pojęcia <i>gospodarka niedoboru</i> i odnosi je do Polski w drugiej połowie lat 70. XX w.;	charakteryzuje standard życia społeczeństwa polskiego w warunkach gospodarki niedoboru, posługuje się przykładami;	na podstawie zebranych informacji przygotowuje prezentację na temat: Czy uczestnicy wystąpień społecznych z 1976 r.

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

lat 70. XX w.	protestów robotniczych w 1976 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: Czerwiec 1976, „ścieżka zdrowia”, ZOMO, reglamentacja towarów, kartki żywnościowe	kryzysu gospodarczego w PRL w latach 70. XX w.; • omawia przebieg wystąpień społecznych w 1976 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: pułapka zadłużenia, „manewr gospodarczy”	• porównuje reakcję władz (w tym zastosowane represje) na wystąpienia społeczne w 1970 i 1976 r.	• ocenia skutki wystąpień społecznych z 1976 r.	doczekali się zadośćuczynienia za krzywdy i represje, które ich dotknęły?; • odnajduje relacje osób pamiętających Czerwiec 1976 i prezentuje je w klasie; • przygotowuje pytania do ankiety, która mogłaby posłużyć do zbadania, jak Polacy pamiętają dzisiaj epokę Gierka
10. Opozycja demokratyczna w Polsce 1976–1980	• wymienia formy pomocy dla represjonowanych uczestników protestów robotniczych z 1976 r. i ich rodzin; • podaje nazwy organizacji opozycji demokratycznej w Polsce działające w latach 70. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia oraz rozwija skróty: opozycja, opozycja demokratyczna, Komitet obrony Robotników / Komitet Samoobrony Społecznej KOR, Studenckie Komitety Solidarności (SKS), Wolne Związki Zawodowe	• omawia formy pomocy dla represjonowanych uczestników protestów robotniczych z 1976 r. i ich rodzin prowadzone przez KOR; • omawia główne organizacje opozycji demokratycznej działające w Polsce w latach 70. XX w.	• wyjaśnia znaczenie utworzenia KOR; • omawia główne formy działania opozycji demokratycznej w Polsce w latach 70. XX w.	• charakteryzuje rolę Kościoła katolickiego jako instytucji wspierającej działanie opozycji demokratycznej; • wyjaśnia, dlaczego opozycja demokratyczna prowadziła działalność w różnych sferach życia społecznego	• przygotowuje prezentację o wybranym członku KOR; • przygotowuje prezentację na temat wybranej organizacji opozycyjnej działającej w Polsce w latach 70. XX w.; • zbiera informacje i przygotowuje krótką prezentację o działaniu opozycji demokratycznej w latach 70. XX w. swojej miejscowości / swoim regionie

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	(WZZ), Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela (ROPCiO), Konfederacja Polski Niepodległej (KPN), Towarzystwo Kursów Naukowych (TKN), drugi obieg, latający uniwersytet, tajny współpracownik				
II. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1980–1991					
11. Powstanie Solidarności	- wymienia najważniejsze problemy gospodarcze Polski na przełomie lat 70. i 80. XX w.; - wymienia przykładowe postulaty strajkujących robotników z sierpnia 1980 r.; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, Tadeusz Mazowiecki	- przedstawia postulaty strajkujących robotników z lipca i sierpnia 1980 r.; - dzieli je na polityczne i ekonomiczne; - wymienia postanowienia porozumień sierpniowych; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Międzyzakładowy Komitet Strajkowy</i>, <i>porozumienia sierpniowe</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Anna Walentynowicz, Bronisław Geremek, Mieczysław Jagielski	- charakteryzuje sytuację gospodarczą w Polsce w 1980 r.; - wyjaśnia rolę Międzyzakładowych Komitetów Strajkowych w rozmowach strajkujących robotników z władzami; - przedstawia konsekwencje zawarcia porozumień sierpniowych; - zna i wyjaśnia pojęcia: „przerwy w pracy”, <i>karnawał „Solidarności”</i>; - wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Bogdan Borusewicz, Andrzej Gwiazda, Bogdan Lis	- ocenia, które z postulatów robotniczych z sierpnia 1980 r. były możliwe do spełnienia; - wyjaśnia, na czym polegała różnica między strajkami z sierpnia 1980 r. a wcześniejszymi wystąpieniami robotników; - przedstawia reakcję władz PZPR na porozumienia sierpniowe; - przedstawia znaczenie <i>Posłania I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej</i>; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Niezależne Zrzeszenie Studentów</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia	- ocenia, które z postulatów robotniczych z sierpnia 1980 r. były najbardziej niewygodne dla władzy i uzasadnia swoje stanowisko; - zbiera informacje o działalności NSZZ „Solidarność” lub NSZZ „Solidarność” RI, lub NZS w swoim regionie; - przedstawia reakcję władz państw bloku wschodniego na <i>Posłanie I Krajowego Zjazdu Delegatów NSZZ „Solidarność” do ludzi pracy Europy Wschodniej</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Władysław Siła-Nowicki, Marian Jurczyk

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

				ich historyczną rolę: Jan Olszewski, Lech Kaczyński	
12. Stan wojenny w Polsce i jego następstwa	- wymienia przyczyny wprowadzenia stanu wojennego; - wymienia przykładowe ograniczenia nałożone na obywateli w czasie stanu wojennego; - wymienia przykładowe represje władz wobec społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Wojskowa Rada Ocalenia Narodowego</i>, <i>internowanie</i>, <i>godzina milicyjna</i>, - wie, kim był gen. Wojciech Jaruzelski, i przedstawia jego historyczną rolę	- charakteryzuje ograniczenia nałożone na obywateli w czasie stanu wojennego; - przedstawia represje władz wobec społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - wymienia przykładowe formy oporu społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - wyjaśnia, jaką rolę odgrywała militaryzacja niektórych zakładów pracy i środków masowego przekazu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Patriotyczny Ruch Odrodzenia Narodowego</i>, <i>Tymczasowa Komisja Koordynacyjna</i>, <i>pacyfikacja kopalni „Wujek”</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: gen. Czesław Kiszcak, Jan Dobraczyński, Jerzy Popiełuszko	- przedstawia stosunek PZPR do „Solidarności”; - charakteryzuje formy oporu społeczeństwa po wprowadzeniu stanu wojennego; - przedstawia rolę i działania Kościoła po wprowadzeniu stanu wojennego; - przedstawia reakcję państw zachodnich na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>provokacja bydgoska</i>, <i>„Solidarność Walcząca”</i>; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: płk Ryszard Kukliński, Józef kard. Glemp, Władysław Frasyniuk, Kornel Morawiecki	- ocenia legalność i zasadność wprowadzenia stanu wojennego; - ocenia znaczenie powstania nielegalnych organizacji, w tym struktur „Solidarności” dla umacniania oporu społeczeństwa; - przedstawia reakcję ZSRS na wprowadzenie stanu wojennego w Polsce; - przedstawia pomoc społeczeństw zachodnich i środowisk emigracyjnych dla Polaków w czasie stanu wojennego	- ocenia, czy władze PRL, wprowadzając stan wojenny, osiągnęły zamierzone cele i przywróciły pełną kontrolę nad społeczeństwem; - zbiera informacje, jak wyglądały realia stanu wojennego w jego regionie
13. Kryzys w ZSRS	charakteryzuje kryzys	wyjaśnia przyczyny	wyjaśnia przyczyny	charakteryzuje politykę	zbiera informacje

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

i państwach bloku wschodniego	gospodarczy w ZSRS i krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje kryzys społeczny w ZSRS; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>bumelant</i>, <i>amnestia</i>, <i>indoktrynacja</i>	kryzysu gospodarczego w ZSRS i krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje kryzys społeczny w krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje relacje między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi; • zna i wyjaśnia pojęcia: „<i>imperium zła</i>”, „<i>gwiazdne wojny</i>”	wyścigu zbrojeń na początku lat 80. XX w.; • wymienia przykładowe organizacje opozycyjne w krajach bloku wschodniego; • przedstawia postawy społeczeństw państw komunistycznych wobec władzy; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>dysydent</i>, <i>azyl polityczny</i>, <i>Karta 77</i>, <i>Konfederacja Polski Niepodległej</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Aleksander Sołżenicyn, Andriej Sacharow	władz ZSRS wobec ludzi, którzy się z nimi nie zgadzali; • przedstawia zasięg wpływów organizacji opozycyjnych w społeczeństwach państw komunistycznych i wyjaśnia jego przyczyny; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jurij Andropow, Konstantin Czernienko	o kontaktach polskich organizacji opozycyjnych z organizacjami opozycyjnymi w krajach bloku wschodniego; • porównuje wpływy organizacji opozycyjnych na społeczeństwo w Polsce i innych krajach bloku wschodniego
14. Pierestrojka w ZSRS i jej konsekwencje w krajach bloku wschodniego	• wymienia reformy wewnętrzne przeprowadzone w ZSRS przez Michaiła Gorbaczowa; • przedstawia relacje między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pierestrojka</i>, <i>glasnost</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę:	• wyjaśnia, na czym polegały reformy wewnętrzne wprowadzane przez Michaiła Gorbaczowa; • przedstawia konsekwencje katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>uwłaszczenie nomenklatury</i>	• przedstawia wpływ reform w ZSRS na sytuację w krajach bloku wschodniego; • charakteryzuje politykę zagraniczną Michaiła Gorbaczowa; • wyjaśnia przyczyny zmian relacji między ZSRS a Stanami Zjednoczonymi za rządów Michaiła Gorbaczowa; • wie, kim był Mieczysław Rakowski	• ocenia efekty reform wewnętrznych wprowadzonych przez Michaiła Gorbaczowa; • wyjaśnia wpływ rządów Michaiła Gorbaczowa na pozycję ZSRS w świecie	• ocenia, czy Michaił Gorbaczow zrealizował cele swojej polityki i uzasadnia swoje stanowisko; • ocenia relacje między państwami bloku wschodniego a ZSRS za rządów Michaiła Gorbaczowa i porównuje je z relacjami za rządów Leonida Breżniewa

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	Michaił Gorbaczow, Ronald Reagan, George Bush				
15. Przełomowy rok 1989	- wymienia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; - wymienia przykładowe postanowienia Okrągłego Stołu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Okrągły Stół, pluralizm, wybory kontraktowe</i>; - wie, kim były /są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Lech Wałęsa, gen. Wojciech Jaruzelski	- przedstawia problemy gospodarcze Polski w II poł. lat 80. XX w.; - wymienia działania podejmowane przez władze, aby przezwyciężyć trudności gospodarcze; - wymienia postanowienia Okrągłego Stołu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych, Komitet Obywatelski</i>; - wie, kim był Alfred Miodowicz	- charakteryzuje próby przezwyciężenia trudności gospodarczych podejmowane przez władze; - przedstawia genezę Okrągłego Stołu; - przedstawia realizację postanowień Okrągłego Stołu; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>gruba kreska, desygnacja, Obywatelski Klub Parlamentarny</i> - wie, kim był Tadeusz Mazowiecki	- przedstawia reakcje społeczeństwa na postanowienia Okrągłego Stołu; - ocenia zakres zmian ustrojowych przeprowadzonych na mocy postanowień Okrągłego Stołu; - wyjaśnia, co spowodowało, że obóz solidarnościowy zdecydował się na utworzenie rządu	- wyjaśnia, dlaczego określenie <i>gruba kreska</i> jest różnie rozumiane; - wyjaśnia, dlaczego niektóre organizacje opozycyjne krytycznie odnosiły się do ustaleń Okrągłego Stołu i ich realizacji; - zbiera informacje na temat wyborów 4 czerwca w jego regionie
16. Jesień Narodów w Europie Środkowo-Wschodniej i rozpad ZSRS	- wymienia etapy przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; - wymienia etapy procesu jednoczenia Niemiec; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta 77, aksamitna rewolucja, Fidesz, Trójkątny Stół, Okrągły Stół</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Václav Havel, Erich Honecker, Helmut Kohl	- przedstawia proces przejmowania władzy przez opozycję w Czechosłowacji, na Węgrzech i w Bułgarii; - wymienia przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; - wymienia etapy procesu rozpadu ZSRS i Jugosławii; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>pucz, czystki etniczne</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Borys Jelcyń, Giennadij Janajew	- wyjaśnia przyczyny wzrostu pozycji opozycji w krajach bloku wschodniego; - przedstawia proces obalenia Nicolae Ceaușescu w Rumunii; - wyjaśnia trudności związane z procesem jednoczenia Niemiec; - przedstawia proces rozpadu ZSRS i Jugosławii; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Wspólnota Niepodległych Państw</i>	- omawia genezę powstania Wspólnoty Niepodległych Państw; - porównuje procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego, wskazując podobieństwa i różnice między procesami zachodzącymi w poszczególnych państwach; - porównuje przyczyny rozpadu ZSRS i Jugosławii; - wyjaśnia, dlaczego	- wyjaśnia, dlaczego upadek muru berlińskiego stał się symbolem upadku komunizmu w Europie Środkowo-Wschodniej; - ocenia, które czynniki odegrały największą rolę w procesie rozpadu ZSRS i Jugosławii oraz jak to wpłynęło na przebieg tych procesów

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

			• wie, kim był Nicolae Ceaușescu	procesy przemian ustrojowych w krajach bloku wschodniego zostały określone jako Jesień Narodów	
17. Transformacja gospodarczo-ustrojowa 1989–1990	• wymienia problemy gospodarcze Polski na początku lat 90. XX w.; • przedstawia założenia planu Balcerowicza; • przedstawia wyniki wyborów prezydenckich w 1990 r. • zna i wyjaśnia pojęcie <i>plan Balcerowicza</i>; • wie, kim jest Leszek Balcerowicz	• wyjaśnia, które problemy wynikały z polityki gospodarczej władz komunistycznych; • omawia społeczne skutki realizacji planu Balcerowicza; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>transformacja</i>, <i>bezrobocie strukturalne</i>, <i>hiperinflacja</i>, <i>kuroniówka</i> • wie, kim był Jacek Kuroń	• charakteryzuje proces prywatyzacji i reprivatyzacji; • wyjaśnia problemy i konsekwencje procesu prywatyzacji i reprivatyzacji; • przedstawia przyczyny i przebieg wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prywatyzacja</i>, <i>reprivatyzacja</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jarosław Kaczyński, Stanisław Tymiński	• charakteryzuje proces dekomunizacji, odwołując się do przykładów ze swojego regionu; • przedstawia konsekwencje polityczne wyborów prezydenckich w 1990 r.; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>dekomunizacja</i>	• przedstawia realizację planu Balcerowicza i jego skutki w swoim regionie
18. Ku społeczeństwu obywatelskiemu	• zna definicję społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia formy aktywności społecznej; • wymienia sektory działania organizacji w społeczeństwie obywatelskim; • zna pojęcia:	• charakteryzuje czynniki, które wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego; • wymienia przykładowe organizacje pozarządowe i przedstawia ich działania; • wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego największe	• wyjaśnia, dlaczego dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego ważne są kapitał społeczny i zaufanie społeczne; • wyjaśnia różnice między stowarzyszeniem a fundacją; • charakteryzuje organizacje pożytku	• porównuje różne typy organizacji pozarządowych; • omawia działalność organizacji pozarządowych i ich rolę w kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego na przykładach ze swojego regionu; • ocenia rolę wolontariatu	• ocenia, czy społeczeństwo polskie jest społeczeństwem obywatelskim i uzasadnia swoje stanowisko; • daje przykłady obywatelskiego nieposłuszeństwa, biorąc pod uwagę klasyczną jego definicję

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	<i>społeczeństwo obywatelskie, referendum, organizacje pozarządowe</i>	znaczenie mają organizacje pozarządowe; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo obywatelskie, organizacje pozarządowe, stowarzyszenie, fundacja, organizacje pożytku publicznego</i>	publicznego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kapitał społeczny, zaufanie społeczne, obywatelskie nieposłuszeństwo, wolontariat</i>	w kształtowaniu się społeczeństwa obywatelskiego	
19. Sprawiedliwość jako moralny fundament ładu społecznego	• zna definicje demokratycznego państwa prawa i sprawiedliwości społecznej; • wymienia różne możliwości rozumienia terminu <i>sprawiedliwość</i>	• wymienia różne typy sprawiedliwości; • wyjaśnia pojęcia: <i>demokratyczne państwo prawa, sprawiedliwość społeczna</i>	• wymienia różnice pomiędzy różnymi typami sprawiedliwości; • wyjaśnia różnice pomiędzy sprawiedliwością rozdzielczą a sprawiedliwością wyrównawczą; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sprawiedliwość rozdzielczą, sprawiedliwość wyrównawczą</i>	• charakteryzuje rolę sprawiedliwości społecznej w funkcjonowaniu państwa i społeczeństwa; • uzasadnia, że państwo polskie jest demokratycznym państwem prawa	• daje przykłady z działań władz państwowych i samorządowych stosowania sprawiedliwości rozdzielczej i sprawiedliwości wyrównawczej
III. ŚWIAT I POLSKA W LATACH 1991–2001					
20. Nowy ład światowy	• wymienia działania Stanów Zjednoczonych zmierzające do utrzymania ładu na świecie w końcu XX w.; • przedstawia proces globalizacji w gospodarce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Pustynna Burza,</i>	• wymienia koncepcje świata w końcu XX w. i ich autorów; • wyjaśnia, na czym polega proces globalizacji; • charakteryzuje politykę Stanów Zjednoczonych na Bliskim Wschodzie; • zna i wyjaśnia pojęcia:	• wskazuje różnice pomiędzy koncepcjami świata w końcu XX w.; • charakteryzuje proces globalizacji w różnych dziedzinach życia	• ocenia, czy można określić Stany Zjednoczone jako żandarma ładu na świecie w końcu XX w.; • wyjaśnia, w jaki sposób ZSRS usiłował utrzymać wpływy na świecie; • wie, kim był Michaił Gorbaczow	• ocenia, która z koncepcji świata w końcu XX w. okazała się najbliższa rzeczywistości i uzasadnia swoje stanowisko

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	<i>globalizacja;</i> • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: George Bush, Saddam Husajn	<i>koniec historii, zderzenie cywilizacji, globalna wioska;</i> • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Francis Fukuyama, Samuel Huntington, Zbigniew Brzeziński			
21. Blaski i cienie zmian na świecie na przełomie tysiącleci	• wymienia najważniejsze konflikty zbrojne na przełomie XX i XXI w.; • wymienia różnice pomiędzy globalną Północą a globalnym Południem	• wymienia najważniejsze przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; • przedstawia proces upadku apartheidu w RPA; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>apartheid, bantustany</i>; • wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Nelson Mandela, Frederik de Klerk	• wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych na przełomie XX i XXI w.; • wyjaśnia przyczyny podziału świata na globalną Północ i globalne Południe; • wyjaśnia przyczyny konfliktu w Rwandzie; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>konflikt Północ-Południe</i>	• wyjaśnia przyczyny konfliktów religijnych na świecie na przełomie XX i XXI w.; • charakteryzuje sytuację w Afryce na przełomie XX i XXI w.	• przedstawia i ocenia rolę wojsk ONZ w czasie konfliktu w Rwandzie
22. Integracja europejska	• wymienia dokumenty tworzące Unię Europejską i ich najważniejsze postanowienia; • wymienia organy Unii Europejskiej; • wymienia państwa strefy euro; • pokazuje na mapie proces rozszerzania się Unii Europejskiej;	• wymienia kryteria przyjmowania nowych państw do Unii Europejskiej; • wymienia płaszczyzny współpracy między krajami Unii Europejskiej; • wymienia państwa strefy Schengen; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryteria kopenhaskie</i>,	• przedstawia zakres współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; • wskazuje różnice pomiędzy poszczególnymi dokumentami tworzącymi podstawy prawne Unii Europejskiej; • wyjaśnia znaczenie strefy Schengen i strefy euro;	• wyjaśnia, dlaczego strefa Schengen i strefa euro nie pokrywa się z krajami Unii Europejskiej; • wyjaśnia przyczyny rozszerzania zakresu współpracy pomiędzy państwami Unii Europejskiej; • przedstawia współpracę Unii Europejskiej	• wyjaśnia znaczenie Jednolitego Aktu Europejskiego i traktatu z Maastricht; • wyjaśnia, dlaczego został zawarty traktat lizboński; • wyjaśnia, dlaczego Finlandia starała się o członkostwo w Unii Europejskiej dopiero w latach 90. XX w.

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	• zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Jednolity Akt Europejski, traktat z Maastricht, Unia Europejska, traktat nicejski, traktat lizboński, strefa euro</i>	<i>strefa Schengen</i>	• przedstawia współpracę Unii Europejskiej z Norwegią i wyjaśnia jej stosunek do Unii Europejskiej	ze Szwajcarią i wyjaśnia stosunek Szwajcarii do Unii Europejskiej	
23. Polska droga do demokracji 1991–2005	• wymienia najważniejsze partie w Polsce po 1990 r.; • wymienia zmiany ustrojowe, które wprowadziła Mała Konstytucja; • wymienia reformy rządu Jerzego Buzka; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Sojusz Lewicy Demokratycznej, Unia Demokratyczna, Mała Konstytucja</i>; • wie, kim jest Jerzy Buzek	• wymienia ruchy polityczne w Polsce po 1990 r.; • wyjaśnia przyczyny zmian na polskiej scenie politycznej po 1990 r.; • wyjaśnia, jak chciano zapobiec rozdrobnieniu politycznemu w Polsce; • wymienia podstawy prawne, na których opierają się relacje między państwem polskim a kościołami i związkami wyznaniowymi; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Bezpartyjny Blok Wspierania Reform, konkordat, próg wyborczy</i>	• wyjaśnia przyczyny zmian rządów po 1990 r.; • przedstawia przebieg prac nad nową konstytucją; • charakteryzuje reformy rządu Jerzego Buzka; • przedstawia stosunki wyznaniowe w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>recesja, lustracja</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Jan K. Bielecki, Aleksander Kwaśniewski, Leszek Miller, Jan Olszewski, Antoni Macierewicz	• ocenia, czy reformy rządu Jerzego Buzka spełniły oczekiwania Polaków; • przedstawia proces podpisania i ratyfikowania konkordatu; • ocenia stabilność polskiej sceny politycznej i jej wpływ na funkcjonowanie państwa; • wie, kim jest Hanna Suchocka	• przedstawia relacje między rządem a Prezydentem w Polsce w latach 1991–2005; • ocenia funkcjonowanie rządów w Polsce w latach 1991–2005, przywołując ich sukcesy i porażki
24. III Rzeczpospolita – konstytucyjne zasady ustrojowe	• wymienia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; • wymienia prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; • wymienia organy władzy ustawodawczej i ich dwie	• wyjaśnia zasady ustrojowe zawarte w konstytucji polskiej; • wyjaśnia, na czym polegają prawa i obowiązki obywatela zawarte w konstytucji; • wymienia przykładowe	• charakteryzuje uprawnienia władzy ustawodawczej i wykonawczej w Polsce z zastosowaniem podziału tych uprawnień; • wymienia etapy procesu legislacyjnego;	• wyjaśnia wzajemne zależności między organami władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz podaje przykłady ich zastosowania; • wyjaśnia zasady sądownictwa w Polsce;	• wskazuje różnice w procesie legislacyjnym w zależności od typu ustawy (np. ustawa zwykła i ustawa budżetowa); • ocenia skuteczność funkcjonowania Trybunału Stanu

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	kompetencje; • wymienia organy władzy wykonawczej i ich dwie kompetencje; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada suwerenności narodu, zasada trójpodziału władzy</i>	kompetencje organów władzy ustawodawczej; • wymienia podstawowe kompetencje organów władzy wykonawczej; • wymienia przykładowe zasady sądownictwa w Polsce; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>zasada demokratycznego państwa prawa, zasada pluralizmu politycznego, zasada niezawisłości sędziów</i>	• przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce; • wymienia zasady sądownictwa w Polsce; • wymienia przykładowe uprawnienia Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>preambuła, proces legislacyjny, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu</i>	• charakteryzuje pozycję Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu w polskim systemie ustrojowym; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>konstruktywne votum nieufności</i>	
25. Rzeczpospolita samorządna	• wymienia organy władzy samorządu gminnego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu gminnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>samorząd terytorialny, domniemanie kompetencji, zadania własne, zadania zlecone, gmina, burmistrz, wójt</i>	• wymienia organy władzy samorządu powiatowego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu powiatowego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>powiat, starosta</i>	• wymienia organy władzy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania; • przedstawia przykładowe kompetencje organów samorządu wojewódzkiego; • wymienia źródła finansowania jednostek samorządu terytorialnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>subwencja, dotacja, marszałek sejmiku wojewódzkiego, sejmik województwa</i>	• wyjaśnia podstawy prawne i zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego; • wyjaśnia, na jakie zadania jednostki samorządu terytorialnego mogą mieć różne źródła finansowania; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>decentralizacja, zasada pomocniczości</i>	• charakteryzuje proces odwoławczy od decyzji jednostek samorządu terytorialnego; • przedstawia działania podejmowane przez samorząd swojej gminy, powiatu i województwa
26. System prawny współczesnej Polski	• wymienia podmioty i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; • wymienia sprawy pomiędzy członkami	• wyjaśnia różnice pomiędzy prawem naturalnym a prawem stanowionym; • charakteryzuje podmioty	• rozumie podstawowe terminy związane z naukami prawnymi; • przedstawia sprawy pomiędzy członkami	• charakteryzuje relacje między organami władzy albo organami władzy a obywatelami, które reguluje prawo	• wyjaśnia różnicę między prawem materialnym a procesowym; • analizuje przykładowe pisma z zakresu prawa

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>norma prawna, osoba fizyczna, osoba prawna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych</i>	i zakres spraw, które obejmuje prawo cywilne; • wymienia najważniejsze zapisy prawa karnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>własność, służebność, hipoteka, wykroczenie, występki, zbrodnia, odpowiedzialność karna</i>	rodziny, które są regulowane prawem rodzinnym; • omawia najważniejsze zapisy prawa karnego; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>przysposobienie, obowiązek alimentacyjny</i>	administracyjne; • wyjaśnia różnicę między wykroczeniem, występkiem i zbrodnią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>odwołanie, wnioski o ponowne rozpatrzenie sprawy</i>	cywilnego, karnego i administracyjnego (np. pozew, zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, decyzję administracyjną)
27. Prawa człowieka oraz ich ochrona w Polsce i na świecie	• definiuje prawa człowieka, wymieniając ich cechy; • wymienia przykładowe prawa człowieka, przyporządkowując je do odpowiednich generacji; • wymienia polskie dokumenty, w których zawarte są prawa człowieka; • wymienia polskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>prawa człowieka, trzy generacje praw człowieka, Rzecznik Praw Obywatelskich</i>	• omawia cechy praw człowieka; • charakteryzuje trzy generacje praw człowieka; • wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka w Europie; • wymienia europejskie instytucje zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejski Trybunał Praw Człowieka</i>	• przedstawia proces kształtowania się praw człowieka po II wojnie światowej; • wymienia dokumenty chroniące prawa człowieka na świecie; • wymienia organy ONZ, zajmujące się ochroną praw człowieka i wyjaśnia, w jaki sposób je chronią; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Rada Praw Człowieka, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, Międzynarodowy Trybunał Karny</i> ; • wie, kim była Eleanor Roosevelt	• przedstawia proces kształtowania się praw człowieka do II wojny światowej; • porównuje zawartość i rolę dokumentów chroniących prawa człowieka; • przedstawia proces postępowania obywatela polskiego, który oskarża instytucje państwowe o złamanie praw człowieka (rozpatruje wszystkie możliwości odwoławcze); • wyjaśnia, które prawa człowieka i w jakich okolicznościach mogą być ograniczone	• wyjaśnia, które prawa człowieka są negatywne, a które pozytywne; • wyjaśnia, w przypadku których praw człowieka obywatel może dochodzić swych praw; • ocenia skuteczność decyzji lub wyroków różnych instytucji chroniących prawa człowieka
28. Rozliczenie dziedzictwa PRL	• wymienia sposoby upamiętnienia żołnierzy	• przedstawia działania podejmowane przez polskie	• omawia różne formy działalności Instytutu	• wyjaśnia problemy związane	• porównuje proces rozliczenia władz

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

po 1989 r.	podziemia niepodległościowego i osób represjonowanych w okresie PRL-u; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>rehabilitacja</i>	władze w celu rozliczenia postępowania władz PRL-u; • wyjaśnia, dlaczego było trudno uzyskać wyroki skazujące w procesach autorów stanu wojennego i w sprawie użycia broni w kopalni „Wujek”	Pamięci Narodowej; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Pamięci Narodowej, Rzecznik Interesu Publicznego, status osoby pokrzywdzonej</i>	z przeprowadzeniem procesu lustracji; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>kłamstwo lustracyjne</i>	komunistycznych w Polsce z podobnymi procesami w innych byłych państwach komunistycznych; • ocenia, czy można było proces dekomunizacji przeprowadzić lepiej i uzasadnia swoje stanowisko
29. Polska droga do NATO i Unii Europejskiej	• wymienia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; • podaje przykładowe przyczyny, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>traktat akcesyjny</i>	• omawia etapy przystąpienia Polski do NATO i Unii Europejskiej; • wyjaśnia, dlaczego Polsce zależało na członkostwie w NATO i Unii Europejskiej; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Partnerstwo dla Pokoju</i>	• przedstawia współpracę Polski z innymi krajami regionu w celu wstąpienia do NATO i Unii Europejskiej; • charakteryzuje relacje polsko-niemieckie w latach 90. XX w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Trójkąt Weimarski, Trójkąt Wyszehradzki / Grupa Wyszehradzka</i>	• charakteryzuje stosunki polsko-rosyjskiej w latach 90. XX w.; • przedstawia aktywność Polski w rejonie Europy Środkowej w latach 90. XX w.; • wyjaśnia, jakie czynniki wpływały na relacje Polski z innymi państwami	• przedstawia działania Polaków w ramach Partnerstwa dla Pokoju; • porównuje argumenty euroentuzjastów i eurosceptyków w czasie starania się Polski o członkostwo w Unii Europejskiej
IV. ŚWIAT I POLSKA W PIERWSZYCH DWÓCH DEKADACH XXI W.					
30. Świat na początku XXI w.	• wymienia czynniki, które wpływają na pozycję Chin na początku XXI w.; • wymienia przykładowe skutki globalizacji	• przedstawia pozycję Chin na początku XXI w.; • przedstawia skutki globalizacji; • wymienia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>COVID-19, SARS-CoV-2, pandemia</i>	• charakteryzuje sytuację w Korei Północnej na początku XXI w.; • przedstawia skutki Arabskiej Wiosny; • przedstawia sposoby radzenia sobie z pandemią COVID-19; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Arabska Wiosna</i>	• przedstawia skutki kryzysu finansowego z początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny Arabskiej Wiosny	• ocenia skutki pandemii COVID-19 dla życia społecznego; • ocenia wpływ Arabskiej Wiosny na stabilizację w rejonie Bliskiego Wschodu

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

31. Wojna z terroryzmem w XXI w.	- wymienia różne nurty terroryzmu w XXI w. - wymienia przykładowe zamachy terrorystyczne w XXI w. i ich konsekwencje; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>terroryzm, World Trade Center</i>	- charakteryzuje różne nurty terroryzmu w XXI w. - omawia interwencję wojsk koalicji w Afganistanie; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Al-Kaida, talibowie</i>, - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Osama bin Laden, George W. Bush	- omawia interwencję wojsk koalicji w Iraku; - charakteryzuje działalność Państwa Islamskiego; - przedstawia znaczenie Stanów Zjednoczonych w wojnie z terroryzmem; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, Państwo Islamskie</i>	- przedstawia udział Polaków w walkach w Afganistanie i Iraku; - wyjaśnia związek między zamachami terrorystycznymi w Europie a wojną z terroryzmem na Bliskim Wschodzie; - wymienia skutki wojny z terroryzmem dla państw muzułmańskich, Stanów Zjednoczonych i Europy	- ocenia skuteczność interwencji wojsk koalicji w Afganistanie i Iraku; - przedstawia rolę i dążenia Kurdów w trakcie wojny z terroryzmem
32. Unia Europejska w XXI w.	- wymienia organy władzy Unii Europejskiej i ich przykładowe uprawnienia; - wymienia przykładowe przyczyny i skutki kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; - wymienia przykładowe działania Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Przewodniczący Rady Europejskiej, Wysoki Przedstawiciel Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, lockdown</i>	- wymienia dokumenty unijne zawarte na początku XXI w. i ich główne założenia; - wyjaśnia przyczyny kryzysu migracyjnego w Unii Europejskiej; - charakteryzuje politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej, traktat nicejski, traktat lizboński, tarcza antykryzysowa</i>	- przedstawia koncepcje integracji Europy; - przedstawia postawy państw Unii Europejskiej wobec kryzysu migracyjnego; - wymienia przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Stany Zjednoczone Europy, Europa Ojczyzn, Europa wielu prędkości</i>	- porównuje koncepcje integracji Europy; - charakteryzuje przyczyny i skutki wystąpienia Wielkiej Brytanii z Unii Europejskiej; - ocenia politykę Unii Europejskiej wobec pandemii COVID-19; - wyjaśnia wpływ problemów, z którymi mierzy się Unia Europejska, na jej funkcjonowanie i pozycję w niej poszczególnych państw	- ocenia koncepcje integracji europejskiej pod kątem korzyści, które niosą one ze sobą dla poszczególnych grup państw członkowskich; - przedstawia możliwości działania obywateli państw członkowskich w ramach Unii Europejskiej
33. Rosja i jej ekspansja w XXI w.	- wymienia przyczyny i skutki wojny w Czeczenii; - wymienia przyczyny i skutki konfliktu w Gruzji; - wymienia przyczyny	- omawia sytuację w Gruzji; - przedstawia przebieg wojny w Ukrainie; - wie, kim były / są wymienione postacie, oraz	- przedstawia, w jaki sposób przywódca Rosji dąży do wzmocnienia władzy; - przedstawia proces	- przedstawia możliwości działania opozycji w Rosji; - wyjaśnia wpływ różnych form prowadzenia wojny przez Rosję na sytuację	przedstawia działalność „Memoriału” jako organizacji opozycyjnej w Rosji

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	wojny w Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>Euromajdan</i>; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Władimir Putin, Wołodymyr Zełenski	przedstawia ich historyczną rolę: Dżochar Dudajew, Achmat Kadyrow, Ramzan Kadyrow	aneksji Krymu; • przedstawia stosunek państw środkowoeuropejskich do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • charakteryzuje różne formy prowadzenia wojny przez Rosję; • zna i wyjaśnia pojęcia: „zielone ludziki”, wojna hybrydowa, szantaż gazowy; • wie, kim był Borys Jelcyn	w Europie; • wyjaśnia, od czego zależy polityka Rosji wobec Ukrainy; • przedstawia stosunek państw zachodnioeuropejskich i Stanów Zjednoczonych do polityki rosyjskiej na Kaukazie i Ukrainie; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>kolonia karna</i>; • wie, kim jest Wiktor Janukowycz	
34. Polska na początku XXI w.	• wymienia przykładowe sukcesy i porażki poszczególnych rządów na początku XXI w.; • wymienia główne partie polityczne działające w Polsce na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Platforma Obywatelska</i>, <i>Prawo i Sprawiedliwość</i>, <i>Zjednoczona Prawica</i>	• wymienia główne założenia poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej; • wymienia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>postkomunizm</i>, <i>kohabitacja polityczna</i>, <i>dług publiczny</i>; • wie, kim są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Kazimierz Marcinkiewicz, Bronisław Komorowski, Andrzej Duda	• charakteryzuje polską scenę polityczną na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny zmian rządów na początku XXI w.; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Liga Polskich Rodzin</i>, <i>Samoobrona</i>, <i>katastrofa smoleńska</i>; • wie, kim były / są wymienione postacie, oraz przedstawia ich polityczną rolę: Donald Tusk, Andrzej Lepper	• ocenia, jak afery, do których dochodziło za poszczególnych rządów, wpływały na ich ocenę przez społeczeństwo; • ocenia realizację założeń poszczególnych rządów w polityce wewnętrznej i zagranicznej	• przedstawia działania wybranego przez siebie rządu z początku XXI w. w polityce wewnętrznej i zagranicznej oraz ocenia je pod kątem rozwoju wewnętrznego Polski i jej racji stanu
35. Polonia i Polacy na świecie	• pokazuje na mapie skupiska Polaków i Polonii po II wojnie światowej;	• wymienia przykładowe instytucje polskie działające na emigracji;	• wyjaśnia rolę, jaką odgrywały instytucje emigracyjne po II wojnie	• charakteryzuje sytuację Polaków w ZSRS i byłych republikach radzieckich;	• przedstawia działania organizacji polonijnych funkcjonujących w różnych

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	wymienia przyczyny emigracji z Polski po II wojnie światowej	- przedstawia znaczenie organizacji tworzonych przez Polaków na emigracji dla podtrzymywania polskości i rozwoju kultury polskiej; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego</i>, <i>Instytut Józefa Piłsudskiego</i>, <i>Maisons-Laffitte</i>, <i>Rozgłosnia Polska Radia Wolna Europa</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Jerzy Giedroyc, Jan Nowak Jeziorański	światowej; - przedstawia podstawy prawne i możliwości działania polskich władz emigracyjnych; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>depozytariusz</i>, <i>miesięcznik „Kultura”</i>; - wie, kim były wymienione postacie, oraz przedstawia ich historyczną rolę: Edward Raczyński, August Zaleski, Ryszard Kaczorowski, Władysław Anders	- wyjaśnia, w jaki sposób rząd polski wspiera Polaków na terenie byłego ZSRS; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>Karta Polaka</i>; - wie, jest Andżelika Borys	państwach (np. Kongres Polonii Amerykańskiej w Stanach Zjednoczonych czy Związek Polaków w Niemczech)
36. Zmiany kulturowe w świecie końca XX w. i początku XXI w.	- wymienia zalety i wady polityki wielokulturowości; - wymienia główne płaszczyzny współczesnych sporów światopoglądowych; - zna i wyjaśnia pojęcie <i>polityka wielokulturowości</i>	- przedstawia zalety i wady polityki wielokulturowości; - przedstawia znaczenie dziedzictwa kulturalnego dla współczesnej kultury; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>segregacja rasowa</i>, <i>dziedzictwo kulturowe</i>	- wyjaśnia założenia polityki wielokulturowości; - wyjaśnia, jakie znaczenie ma obecnie postawa tolerancji i w czym się ona przejawia; - zna i wyjaśnia pojęcia: <i>poprawność polityczna</i>, <i>asymilacja</i>, <i>tolerancja</i>, <i>dystryminacja</i>	- ocenia korzyści i zagrożenia płynące z polityki wielokulturowości; - porównuje główne argumenty współczesnych sporów światopoglądowych	wyjaśnia, w jaki sposób zmiany kulturowe końca XX i początku XXI w. znajdują odzwierciedlenie w tekstach kultury z tego okresu
37. Społeczeństwo cyfrowe	- zna definicję społeczeństwa cyfrowego / społeczeństwa informacyjnego; - wymienia korzyści	- wyjaśnia przyczyny rozwoju komunikacji cyfrowej; - charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające z	- wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na gospodarkę, edukację; - charakteryzuje korzyści i zagrożenia wynikające	- wyjaśnia wpływ rozwoju usług cyfrowych na kulturę; - wyjaśnia, w jaki sposób można nadużywać wolności słowa w Internecie,	ocenia, czy we współczesnym świecie można funkcjonować bez korzystania z mediów społecznościowych

AUTORZY: Izabella Modzelewska-Rysak, Leszek Rysak, zespół WSiP

	i zagrożenia wynikające z komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>społeczeństwo cyfrowe, społeczeństwo informacyjne</i>	komunikacji cyfrowej dla jednostki; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>sieciologizm, fake newsy</i>	z komunikacji cyfrowej dla społeczeństwa; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>wykluczenie cyfrowe, dezinformacja, bańka filtrująca</i>	i przedstawia działania zapobiegające temu zjawisku; • zna i wyjaśnia pojęcie <i>netykieta</i>	
38. Media jako czwarta władza	• wymienia typy komunikacji społecznej; • wymienia środki masowego przekazu; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>komunikacja społeczna, mass media</i>	• wymienia zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; • wymienia funkcje środków masowego przekazu; • wymienia prawa mediów	• charakteryzuje zasady, na których opiera się komunikacja społeczna; • charakteryzuje funkcje środków masowego przekazu; • wymienia obowiązki mediów	• wyjaśnia, dlaczego środki masowego przekazu określa się jako czwartą władzę; • wymienia prawa i obowiązki pracowników mediów	• podaje przykłady pełnienia przez media funkcji czwartej władzy na podstawie publicystyki, literatury czy filmu
39. Nasza przyszłość	• wymienia przykładowe działania Polski w polityce zagranicznej; • wymienia przykładowe działania wojsk polskich w ramach NATO; • wymienia przyczyny kryzysu demograficznego; • wymienia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>kryzys demograficzny, ocieplenie klimatu</i>	• przedstawia działania Polski w polityce zagranicznej; • przedstawia działania wojsk polskich w ramach NATO; • przedstawia sposoby przezwyciężenia kryzysu demograficznego; • przedstawia zmiany klimatyczne zachodzące na świecie	• przedstawia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; • wyjaśnia przyczyny kryzysu demograficznego; • przedstawia podejmowane przez państwa próby zahamowania zachodzących zmian klimatycznych; • zna i wyjaśnia pojęcia: <i>geopolityka, protokół z Kioto</i>	• ocenia dorobek Polski w końcu XX i na początku XXI w.; • charakteryzuje działania podjęte przez Polskę w celu zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego; • ocenia skuteczność podejmowanych przez państwa prób zahamowania zachodzących zmian klimatycznych	• przedstawia działania zmierzające do rozwiązania problemów przedstawionych w rozdziale (demografia, zmiany klimatyczne) w swoim regionie